

הלכות שבת סימן שנה שנה

לחבר נדו אליהם ולקבל המים, ויגזון (ח) שאין בהם ארבעה על ארבעה והן למטה מעשרה, אכל אם (ט) יש בהן (ג) ארבעה על ארבעה, או (י) *אפלו אין בהם ארבעה על ארבעה והן למעלה (ז) מעשרה, אסור:

ג בדיקת שם ד שם פירוש ש"י שפי שטתו

שנה הקורא בספר ונתגלגל מרשות לרשות, וכו' ב' סעיפים:

א (א) הקורא בספר (ב) על האסקפה (ג) ונתגלגל ראש האחד מהספר מידו (ד) ונשאר ראש השני בידו, גוללו אצלו (ד) אפלו נתגלגל חוץ לארבע אמות, (ה) ונאפלו ברשות הרבים והאסקפה (ו) ברשות היחיד, (ז) משום בזיון כתבי הקדש התיירו. הגה (ח) *דרבנים דרסי על האסקפה. ודוקא כתבי הקדש, (ט) אכל בשאר דברים אסור אפלו לא נפלדו (י) אלא לברמליית (המגיד פרק טו ורשב"א): ב יתה קורא בו (יא) על הגג ונתגלגל ראשו האחד מידו, עד שלא הגיע (ג) לעשרה טפחים התחתונים הקרובים לארץ (יב) גוללו אצלו, הגיע

א משנה בעירובין צ"ו ב באוקמתא דרבה שם בפירוש צ"ח, וכן כתבו הר"ף ורא"ש ג משנה ובאוקמתא דגמרא שם דמתניתין פלה רבי יהודה היא

באר היטב

(ב) ונשאר. ואם לא נשאר, אפלו בקרמליית אסור, ב"ח, מ"א: (ג) לעשרה. דהיינו מקום פטור, אכל הגיע ל"ט שם ה"ר ר"ה ויש חשש שמא יתא רחב ד' ויהי רה"י ואסור. ועמ"א:

באור הלכה

המזכירה, עין שם, ועל-כן הסומך על הטור ושלחן-ערוך בזה בודאי לא הפסיד: * אפלו אין בהן ארבעה על ארבעה והן למעלה מעשרה אסור. עין במשנה ברורה דגורין אשו מקום שיש בו ארבעה על ארבעה. ועין בבית-יוסף לדעת הרמב"ם מטר בזה למעלה מעשרה כיון שהוא רחוק שלישה מן הגג, אף השלחן-ערוך איל לטעמה דפסק בש"ת ש"י והתוספות שמחמירין בזה וכנ"ל. ולכאורה קשה לדברי השלחן-ערוך, אמאי לא גזרינן בכל מקום בעמוד שאין בו ארבעה על ארבעה העומד ברשות הרבים לאסור השטולט ממנו לרשות הרבים משום גזרה דיש בו ארבעה על ארבעה? ואפשר לומר, דבזה חישבן ספי משום דלמטה אין בו מחיצות וזבואו להקל בזה:

* דרבים דרסי. הגה המחבר לא זכר רק באוקמתא ראשונה דרבה, דמתניתין מניי באסקפת רשות היחיד וכשהיא נדרסת ולכן המירו, ואילו לשיטתו בבית-יוסף שהסכים לדעת ה"ח דמנחי תרצא דאפיי מהלכה וסובר דאפלו תוף ארבע אמות אסור באסקפה שאינה נדרסת ואפלו באסקפת קמלית וארקה, וטעמו, משום דהרא"ש סובר כה"ח מהדעתים דבריו, וגם מסתימת הר"ף משמע גם-כן קצת הכי. אמנם פשוטי ומצאתי הרבה ראשונים שהולכים בש"ת הרמב"ם שהעתיק תרצא דאפיי להלכה שמוקים למתניתין באסקפת פרמלית ויהינו שאינה גבוה עשרה טפחים ואין דורסים עליה, ויש נפקא מנה בין נתגלגל לתוף ארבע אמות וכן נתגלגל חוץ לארבע אמות, הלא הנה התוספות והרשב"א בחדושי על שבת והמאירי שם וכן הוא באור ורד"י, ומצאתי שגם הרבנו חננאל בעירובין כתב תרצא דאפיי לעקר, וכן הסכים הג"ר בבאורי, עין שם. והנה לתרצא דאפיי מוקי הגמרא דדוקא באסקפה ארקה, דזו לא חישבן שיעיל מרשות הרבים לרשות היחיד דהוה האסקפה בלא הנחה ביניהם, אבל בלאו הכי אסור, ותמה ה"ח על הרמב"ם אמאי לא אזכר תנאי זה, ועין בב"ח ובבאור הג"ר א ובית-מאיר שמתרצא דהרמב"ם מניי בשלש הנה לרשות היחיד מצד אחר של הפרמלית, וכדמשמע קצת מלשונו שלא זכר שם אסקפה כלה ואמנם עדין קצת קשה, אמאי השמיט מהלכותי

(ז) משום בזיון. דמדאוריתא אם זרק דבר לרשות הרבים וראש השני בידו, מטר להביאו אצלו ונאין פאן הנחה, כיון שראש השני בידו (ז) ויכול להביאו אצלו, ואם-כן במה שמושכו ומגביהו מן הארץ לא נחשב עקיפתו, אלא דרבנן גזרו, שלא יבואו להקל אפלו היכא דנפל לגמרי, והכא משום בזיון התיירו: (ח) דרבים דרסי. ואיכא בזיון טפי: (ט) אכל בשאר וכו'. היינו נמי אפלו כשראוש אחד נשאר בידו אסור להביאו אצלו: (י) אלא לברמליית. ונתעם, דגם בזה גזרינן שמא יפל לגמרי על הארץ ואפלו הכי יביאנו אצלו. וזע, שיש במה (ה) אחרונים שמקליו בזה, מפל מקום נראה דברשות הרבים שלנו אין להקל, דבמה פוסקים סוכרין דגם אצלנו יש לרשות הרבים דאוריתא, וכדלעיל בסימן שמה סעיף ז: ב (יא) על הגג. מריי בגג שהוא רשות היחיד הנה לפני רשות הרבים, אכן כל שלא הגיע לעשרה טפחים התחתונים הוי האויר מקום פטור, ועליהן גוללו אצלו: (יב) גוללו אצלו. ואפלו אם היה כחל הבית משפע ונח עליה, (י) או שהיה נח שם ע"ג זי, בין שהיה היזי רחב ארבעה ויבין שלא היה ארבעה. (י) ובכל

שער הציון

(ב) על-ת שבת וש"א: (ג) אחרונים: (ד) על-ת שבת: (ז) מגן-אברהם. ועין בחדושי רבי עקיבא אגרי"ו: (ח) אבן-עזר ונהיר-שלום ובית-מאיר והג"ר, עין שם שהוכיחו שהרב המגיד עצמו לא קאי אפלו לברמליית, כי אם בשעומד באסקפת פרמלית ולפניה רשות הרבים ומשום דלמא אתי לאתויי ד' אמות ברשות הרבים, ואף שהנה בחוף ד' אמות ובספר הקלו, בשאר דברים לא חלקו בין תוף ד' אמות לחוף ד' אמות וכלה תדא גזרה היא, כמו שכתב הר"טב"א; או אפשר, משום דכל תרצא דגמרא הוא דבארקה מדבר דכיר, ובשאר דברים לא סמכו על זה, וכמו שהקשה ה"ח, עין שם, אבל לא נגפל לברמליית, ותיבא עוד דעת ראשונים שסוכרין להקל אפלו בכהאי גוונא דאפיי, דהניו שהאסקפה היתה קמלית שעומדת אצל רשות היחיד ולפניה לרשות הרבים, וגם הביא הג"ר שהרשב"א בעצמו בחדושיו מקל בזה, והסכים עמו להלכה, עין שם: (י) מגן-אברהם: (י) דדברי המגן-אברהם שמחמיר קאי אלמטה מעשרה, כמו שכתב הפר"מגרי"ם:

הַלְבוּת שֵׁבֶת סִימָן שְׁנָא שְׁנָב

ביאורים ומוספים

[משנב ס"ק י']

דְּגִזְרִין שְׁמָא יְהִי קָרָן רָחֵב אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה.⁶

6) מבואר מדבריו שאם הצינור רחב ד' טפחים דינו כרשות היחיד, וגם אם גדיים בוקעים [=עוברים] מתחתיו אינם מבטלים ממנו שם רשות היחיד. ובטעם הדבר כתב המג"א (ס"ק ה'), שהצינור נחשב רשות היחיד מדין חורי רשות היחיד, ובחורים אין חיסרון במה שגדיים בוקעים תחתיהם. וכן מבואר בשו"ע לעיל (סי' שמה סט"ז) לגבי יזו הבלט מן הכותל ויש חלון שפתוח לו, שהיו נחשב לרשות היחיד אף שגדיים בוקעים תחתיו [ומקור הדבר בתוס' (עירובין לג, א ד"ה אי), וכן העתיק הרעק"א בגליון השו"ע שם ס"ד].

ולדברי המג"א, מה שהצריכו שהצינור יהיה רחב ד' טפחים אף על פי שבחורי רשות היחיד אין צורך שיהיו רחבים ד' כדי להחשב רשות היחיד [כיון שהם מצטרפים לרשות היחיד ונטפלים אליו], ביאר היד אפרים (כאן) שהוא כדי לחייב את הקולט מן הצינור מאוריותא, שהרי אינו מתחייב אלא אם כן עוקר מעל גבי מקום הרחב ד' טפחים.

והמחצה"ש (ס"ק ה) הקשה על דבריו, ממה שפסק השו"ע שאפילו אם הצינור אינו רחב ד' טפחים אסור, כיון שגזרו משום צינור שרחב ד' טפחים, ולמה יש צורך בגזירה זו, הרי מדרבנן אסור לעקור גם ממקום שאינו רחב ד' על ד'. ועוד הקשה על מה שכתב המג"א (ס"ק ד, הביאו המשגיב בס"ק ט) שאם הצינור רחב ד' טפחים על ד' טפחים ואינו גבה עשרה הריהו כרמלית ולא רשות היחיד, והרי דעת המג"א לעיל (סי' שמה ס"ק ב, הביאו המשגיב שם ס"ק י) שחורים הפתוחים לרשות היחיד דינם כרשות היחיד אף אם הם למטה מ' טפחים ואפילו אינם רחבים ד' טפחים, ואם כן הרי לדעת המג"א שנחשב הצינור לרשות היחיד מדין חורי רשות היחיד, צריך היה הצינור להחשב רשות היחיד גם אם אינו גבה י'.

ותירץ, שהצינור אינו נחשב לחורי רשות היחיד ממש, שכן שאינו עשוי אלא לקבל את המים ולהעבירם שלא יקלקלו את הכותל, אינו נחשב ראוי לתשימש, ולכן דוקא אם הוא גבוה י' ורחב ד' שאו הוא צריך להחשב רשות היחיד מצד עצמו, מועיל מה שהוא דומה לחורי רשות היחיד שלא יתבטל ממנו שם רשות היחיד אף שהגדיים בוקעים תחתיו, אבל כשאינו גבוה י' או שאינו רחב ד' שאו מצד עצמו אין עליו שם רשות היחיד, אינו נקרא חורי רשות היחיד, ולכן אין איסור לקבל ממנו מים אלא מחמת הגזירה משום צינור שרחב ד'.

מאידך, דעת הפמ"ג (א"א ס"ק ה) שהצינור נחשב חורי רשות היחיד ממש. וכתב, שאם אינו רחב ד' טפחים על ד' טפחים יתכן שאין איסור דאורייתא לעקור ממנו לרשות הרבים. ולדבריו צ"ע כנ"ל, למה כשהצינור רחב ד' ואינו גבוה י' לא יהיה דינו כרשות היחיד לדעת המג"א.

[משנב שם]

וְהָיוּ לְרֵשֶׁת הַיְחִיד וְאֶסְוֶרָה.⁶

6) ולענין אם צריך שהצינור יהא סמוך לחלון או לגג בפחות מ' טפחים, שאו נוח להשתמש בו, מצינו מחלוקת באחרונים. בדברי כל האחרונים שהובאו בהערה הקודמת מבואר, שאינו נחשב חורי רשות היחיד אלא כשהצינור סמוך לחלון או לכותל בתוך ג' טפחים.

טפחים. ובביאור הגר"א (סוף סי' שנג) הוכיח, שאם הצינור רחב ד' על ד' טפחים יש לו דין רשות היחיד גם כשאינו סמוך לחלון או לגג בתוך ג' טפחים, וביאר שדין חורי רשות היחיד לא שייך כאן, כיון שסוף הצינור רחוק מהגג ג' טפחים.

[והרשב"א (עבודת הקודש בית נתיבות שער ג ס"א) כתב, שדף רחב ד' על ד' טפחים שיוצא מכותל רשות היחיד, אם הוא גבוה י' הרי הוא כרשות היחיד אף על פי שיש תחתיו בקיעת גדיים וכו'. ובהמשך דבריו כתב, שדף שאינו רחב ד' על ד' טפחים, אם הוא סמוך לראש הכותל או לחלון תוך ג' טפחים ואינו בולט ג' טפחים, הריהו נדון משום חורי רשות היחיד. אבל אם הוא רחוק ג' מהגג או מהחלון, או שהוא בולט יותר מג', הריהו מקום פטור. ומבואר מדבריו, שדף שרחב ד' על ד' טפחים נטפל לרשות היחיד ונחשב חורי רשות היחיד אף על פי שאינו סמוך לחלון או לראש הכותל. והנשמת אדם (כלל מז אות ג) העתיק את דבריו להלכה].

מאידך, בביה"ל לקמן (סי' שנג ס"ב ד"ה וחלון הבית) ובמשנב שם (ס"ק ח) מבואר, שאם החור אינו סמוך לחלון בתוך ג' טפחים הריהו מקום פטור, וכמו שהביא הגר"א לעיל (סי' שמה סט"ז) שכן דעת התוס' בשם הירושלמי.

סימן שנה

הקורא בספר ונתגלגל מרשות לרשות

[שעה"צ ס"ק ז]

וְעִין בְּחֻדוּשֵׁי רִבִּי עֲקִיבָא אֵיגֵרָה.¹

1) שתמה על הרמב"ם (פי"ג מהל' שבת הי"ד, שהוא מקור הדין שאם ראש אחד של החפץ בידו ויכול להביאו אצלו אינה נחשבת להנחה), למה צריך שיוכל להביאו אצלו, הרי כיון שמקצת הכלי עדיין בידו נחשב שמקצתו ברשות היחיד ואין כאן הנחה ברשות הרבים. וסיים הרעק"א שהרמב"ם דיבר באופן שגוף הכלי אינו בידו כלל, אלא שיש חבל שמחובר אל הכלי שנמצא בידו [כמבואר בלשונו שם], ולכן הוצרך לטעם שיוכל להביאו אצלו כדי שלא תחשב הנחה, אבל אם חלק מהכלי עצמו בידו הרי זה פטור גם אם אינו יכול להחזירו אצלו, כיון שמקצת החפץ אינו ברשות הרבים ואין כאן הנחה.

[שעה"צ ס"ק ז]

וְדָבָרֵי הַפְּגָמָן אֲבָנִים שֶׁמְחַמֵּד קָצֵי אֶלְמָשָׁה מְעֻשָׂה.²

2) כלומר, בשו"ע מבואר שאם ראש אחד של הספר בידו, מותר להחזיר אליו את ראשו השני. וכתב המג"א (ס"ק ד) שדין זה נוהג רק בכתבי הקודש, אבל בשאר דברים לא התיירו אף שאיגודו בידו, כיון שחוששים שהחפץ יפול לארץ ויביאנו אצלו. והיה מקום לפרש, שכוונת המג"א גם באופן שהחפץ הגיע למקום פטור, דהיינו אל מעל לעשרה טפחים. ועל כך הביא השעה"צ את דברי הפמ"ג, שפירש שכוונת המג"א רק אם נפל למטה מעשרה, אבל מעל עשרה מותר גם בשאר דברים, שהרי מכניס ממקום פטור לרשות היחיד. [ובספר נתיבות שבת (פי"ה הע' כו) כתב, שאם נפל אל מעל לעשרה, מותר להכניסו לרשות היחיד גם אם אין איגודו בידו. וראה מה שכתבנו בביה"ל לעיל סי' שמח ס"א ד"ה בתוך].

